

Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky

Ministerstvo kultury České republiky (dále jen „ministerstvo“) v návaznosti na zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), a v souladu s Konceptí rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010¹ vydává metodický pokyn k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území ČR.

Úvod

Poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb (dále jen „VKIS“) je upraveno zákonem č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). VKIS poskytované knihovnami jsou definovány v § 4 tohoto zákona. VKIS zakotvené v § 4 odst. 1 je provozovatel knihovny povinen poskytovat bezplatně s výjimkou služeb vymezených v § 4 odst. 2. Za služby taxativně vymezené v § 4 odst. 2 a další služby demonstrativně uvedené v § 4 odst. 3 je provozovatel knihovny oprávněn požadovat úhradu skutečně vynaložených nákladů.

VKIS se poskytují na základě rovného principu všem bez rozdílu. Pro jejich poskytování však nejsou žádným právním předpisem vymezeny kvantitativní a kvalitativní indikátory služeb, ani podmínky jejich dostupnosti uživatelům.

Metodický pokyn proto stanovuje základní kvantitativní a kvalitativní podmínky pro poskytování VKIS pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi a kraji na území ČR, zapsané v evidenci knihoven Ministerstva kultury. Všechna ustanovení tohoto metodického pokynu mají povahu doporučení, pokud nejsou totožná s ustanoveními knihovního zákona a/nebo vyhlášky².

Ostatní knihovny, například vysokoškolské, akademické, lékařské, muzejní apod. mají specializovaný charakter a jsou primárně určeny vymezenému okruhu uživatelů (vysokoškolským studentům, uživatelům z oblasti výzkumu a vývoje apod.) a nelze je tedy strukturovat podle počtu obyvatel. Z hlediska celkové koncepce VKIS není účelné je standardizovat. Pro specifikaci dostupnosti služeb těchto knihoven je postačující uplatnění hlavního principu knihovního zákona, tedy poskytování VKIS způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu.

Článek 1.

Cíle a působnost standardu VKIS

- 1) Cílem standardu VKIS je zlepšení dostupnosti a kvality VKIS jejich uživatelům.

---

¹ Usnesení vlády České republiky ze dne 7. července 2004 č. 679.

² Vyhláška Ministerstva kultury č. 88/2002 Sb., k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).

- 2) Standard VKIS umožňuje knihovnám, provozovatelům knihoven, obcím, krajům a ústředním orgánům státní správy provádět srovnání a kontrolu dostupnosti a kvality VKIS a systematicky uplatňovat formy podpory rozvoje VKIS.
- 3) Standard VKIS je nástrojem motivace a jeho indikátory jsou využívány při poskytování a využívání peněžních prostředků z veřejných rozpočtů za účelem podpory rozvoje VKIS.
- 4) Působnost standardu je omezena na VKIS poskytované knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji. Tyto knihovny tvoří základní infrastrukturu, která uživatelům zajišťuje dostupnost VKIS.

Článek 2.

Předmět standardu VKIS

- 1) Standard VKIS vymezuje následující kategorie a v nich indikátory (kritéria), za kterých jsou v knihovnách poskytovány VKIS uživatelům.
  - a) provozní doba knihovny pro veřejnost,
  - b) tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů,
  - c) počet veřejně přístupných stanic připojených k internetu,
  - d) studijní místa a prostory pro uživatele knihovny,
  - e) obecné principy dostupnosti VKIS.
- 2) Hodnoty indikátorů stanovených standardem VKIS jsou definovány jako optimální. Jejich dosažení garantuje dobré podmínky pro poskytování VKIS uživatelům. Standard VKIS uvádí u jednotlivých kritérií jako indikativní údaj i hodnoty, které odpovídají hodnotám celostátního průměru.³
- 3) Indikátory podmínek pro poskytování VKIS jsou diferencovány pro knihovny působící v různých velikostních kategoriích obcí a měst. Za základní kritérium byl zvolen počet obyvatel v obci.
- 4) Hodnota konkrétního indikátoru v jednotlivých kategoriích se použije přiměřeně k počtu obyvatel obce, spádové oblasti a místním podmínkám.

Článek 3.

Provozní doba knihovny pro veřejnost

- 1) Optimální přístup uživatelů k VKIS vyžaduje, aby knihovna byla otevřena tak, aby jejích služeb mohli uživatelé maximálně využít i mimo svoji pracovní dobu. Podle situace v místě je vhodné stanovit proporce provozní doby v dopoledních a odpoledních hodinách a také v sobotu a v neděli.
- 2) **Indikátor:** počet provozních hodin⁴ pro veřejnost týdně

³ Zjištěno na základě analýzy rezortní statistiky kultury zpracovávané Národním informačním poradenským střediskem pro kulturu z roku 2003.

⁴ Stanovená hodnota provozní doby se vztahuje na týdenní provozní dobu nejdéle otevřeného provozního útvaru knihovny. V případě poboček se provozní doba stanovuje podle počtu obsluhované populace, např. počtu obyvatel městské části, sídliště či přidružené obce v dané lokalitě.

	Doporučená hodnota	Celostátní průměr 2002
Počet obyvatel obce	Počet hodin týden	Počet hodin týden
1 – 500	5 – 10	2 až 3
501 - 1 000	10 až 15	4
1 001 - 3 000	15 až 20	12
3 001 - 5 000	20 až 25	20
5 001 - 10 000	25 až 35	26
10 001 - 20 000	35 až 45	30
20 001 - 40 000	45 až 50	40
Více než 40 001	50 a více	42

- 3) Rozsah provozní doby knihovny není totožný s celkovým objemem pracovní kapacity nezbytné pro zajištění činností knihovny. Pracovní doba pracovníka knihovny v obcích do 1 000 obyvatel by měla být orientačně o jednu třetinu delší než provozní doba knihovny. Ve větších knihovnách se přiměřeně přihlédne k celkovému rozsahu činností knihovny.

Článek 4.

Tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů

- 1) Knihovna zpřístupňuje knihovní fond a další informační zdroje v množství a kvalitě dostatečné k tomu, aby byla schopna uspokojovat potřeby a zájmy svých uživatelů.
- 2) Provozovatel knihovny v obci, která má více než 10 000 obyvatel, a krajská knihovna, která v místě svého sídla plní funkci základní knihovny, systematicky doplňuje do knihovního fondu zvukové, zvukově obrazové a multimediální dokumenty.
- 3) Knihovní fond vyžaduje soustavnou obměnu, aby si zachoval svůj společenský význam a přiměřenou aktuálnost.
- 4) **Indikátor:** Výdaj na nákup knihovního fondu a dalších informačních zdrojů, tj. částka v Kč na 1 obyvatele obce vydaná na nákup knihovního fondu a informačních zdrojů za jeden kalendářní rok.⁵

	Doporučená hodnota	Celostátní průměr 2002
Částka v Kč/1 obyvatele	25 - 35	22

- 5) Při stanovení výdajů na nákup knihovního fondu se doporučuje zajistit zvyšování částky na nákup knihovního fondu v návaznosti na zjištěnou inflaci v uplynulém roce.
- 6) **Indikátor:** Počet knihovních jednotek doplněných do knihovního fondu za jeden kalendářní rok.⁶

⁵ Uvedený indikátor zahrnuje průměrnou hodnotu na nákup knih, periodik, zvukových a dalších dokumentů včetně nákupu databází a licencí na elektronické informační zdroje, a to pořízených pouze z vlastních finančních zdrojů, nikoliv z dotací na tvorbu výměnného fondu.

	Doporučená hodnota	Celostátní průměr 2002
Počet obyvatel obce	Knihovní jednotky	Knihovní jednotky
1 – 500	45 - 80	45 - 77
501 - 1 000	80 až 150	120
1 001 - 3 000	150 až 350	270
3 001 - 5 000	350 až 750	596
5 001 - 10 000	750 až 1500	1188
10 001 - 20 000	1500 až 4000	2933
20 001 - 40 000	4000 až 7500	5798
Více než 40 001	7500 a více	14157

- 7) Při hodnocení tohoto indikátoru se nezapočítávají knihovní jednotky získané dočasně z výměnného fondu, který je vytvářen v rámci příslušného regionu z dotací.

Článek 5.

Studijní místa a prostory pro uživatele knihovny

- 1) Knihovna nabízí studijní místa⁷ pro dospělé, děti a mládež, kde mohou uživatelé pracovat s knihovními dokumenty a informačními zdroji, a to individuálně nebo ve skupině. Tam, kde to místní podmínky umožní, je vhodné vytvářet čítárny a studovny.
- 2) **Indikátor:** počet studijních míst

	Doporučená hodnota	Celostátní průměr 2002
Počet obyvatel obce	Počet studijních míst	Počet studijních míst
1 – 500	4 až 5	5
501 - 1 000	6 až 8	7
1 001 - 3 000	9 až 10	9
3 001 - 5 000	10 až 18	14
5 001 - 10 000	20 až 28	17
10 001 - 20 000	28 až 40	23
20 001 - 40 000	40 až 75	33
Více než 40 001	75 a více	105

⁶ Indikátor se týká pouze nákupu knih (monografií) a nezahrnuje nákup periodik a jiných informačních zdrojů.

⁷ Definice studijního místa dle ČSN ISO 11620 (01 01143) Informace a dokumentace – ukazatele výkonnosti knihoven:

Místo sloužící uživatelům na čtení nebo studium, ať už se zařízeními, nebo bez nich. Patří sem místa ve čtenářských koutcích, v seminárních a studijních prostorech a v audiovizuálních a dětských odděleních knihovny.

Nepatří sem místa v halách, přednáškových a divadelních sálech, kde se uskutečňují speciální představení. Vyloučené jsou i podlahové prostory, kde mohou studenti sedět, a podobné neformální prostory.

- 3) Provozovatel knihovny v obci, která má více než 10 000 obyvatel, a krajská knihovna, která v místě svého sídla plní funkci základní knihovny, vybaví vybraná studijní místa technikou a umožní využití zvukových, zvukově obrazových a multimediálních dokumentů včetně internetu pro těžce zrakově postižené a nevidomé.

Článek 6.

Počet veřejně přístupných stanic připojených k internetu

- 1) **Indikátor:** Počet veřejně přístupných stanic připojených k internetu.

	Doporučená hodnota	Celostátní průměr 2002
Počet obyvatel obce	Počet stanic	Počet stanic
1 – 500	1 až 2	1
501 - 1 000	2	1
1 001 - 3 000	2 až 3	2
3 001 - 5 000	3 až 5	2
5 001 - 10 000	5 až 7	3
10 001 - 20 000	7 až 10	4
20 001 - 40 000	10 až 15	9
Více než 40 001	15 a více	13

- 2) Pokud je v obci zřízeno veřejné místo přístupu k internetu mimo knihovnu, je možno počet veřejně přístupných stanic připojených k internetu v knihovně využívaných k zajištění VKIS snížit.

Článek 7.

Obecné principy dostupnosti VKIS

- 1) Dostupnost VKIS všem bez rozdílu.
- 2) Dostupnost služeb menšinám, jejichž možnost využívat služby knihovny je omezena, např. menšinám jazykovým, zdravotně postiženým nebo těm, kteří žijí ve vzdálených lokalitách.
- 3) Dostupnost informací o knihovně a jejích službách dálkovým přístupem prostřednictvím webové stránky. Webová stránka je zpracována v souladu s pravidly přístupného webu⁸ s ohledem na potřeby zrakově a sluchově postižených uživatelů a uživatelů se sníženou hybností rukou nebo poruchami soustředění.
- 4) Umístění knihovny v centru sídelního útvaru nebo v blízkosti centra. Docházková vzdálenost pro okruh přímé působnosti nemá přesáhnout 15 minut pěší chůze nebo jízdy veřejným dopravním prostředkem hromadné dopravy.
- 5) Pokud docházková vzdálenost přesáhne uvedený indikátor, je vhodné zajistit dostupnost VKIS zřízením pobočky, pojízdnou knihovnou nebo jiným způsobem.

⁸ Dostupné na: <http://www.micr.cz/scripts/detail.php?id=1588>

- 6) Při hodnocení prostorového zajištění knihovny a při projektové přípravě výstavby i rekonstrukce knihovny se v přiměřeném rozsahu použije typizační směrnice Ministerstva kultury⁹.
- 7) Při zajištění činnosti knihovny a poskytování VKIS se doporučuje respektovat principy Manifestu IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách z roku 1994¹⁰ a návaznou směrnici¹¹.

Článek 8.

Vyhodnocování plnění standardu VKIS

- 1) Vyhodnocování plnění standardu VKIS provádí:
  - a) na místní úrovni provozovatel knihovny,
  - b) na krajské úrovni krajská knihovna, případně ve spolupráci s knihovnami pověřenými výkonem regionálních funkcí,
  - c) na celostátní úrovni Národní knihovna České republiky.
- 2) Vyhodnocování plnění standardu VKIS vychází ze statistického šetření, které je prováděno na základě statistického výkazu pro veřejné knihovny ve formuláři Kult (MK) 12 - 01.
- 3) Krajská knihovna, knihovna pověřená výkonem regionálních funkcí a Národní knihovna České republiky zveřejní nejméně jedenkrát za dva roky prostřednictvím internetu výsledky vyhodnocení plnění standardu VKIS.

Článek 9.

- 1) Nejdéle po uplynutí každých pěti let budou indikátory porovnány se skutečným stavem VKIS, a to jak na krajské úrovni krajskou knihovnou, tak i na úrovni celostátní Národní knihovnou České republiky.

V Praze dne 31. 3. 2005

Blanka Čermáková, DiS.
ředitelka odboru mění a knihoven

---

⁹ Výstavba kulturních zařízení : typizační směrnice stavebního objektu TSm So. Číslo 2, Veřejné knihovny / [autoři Eugen Havelka, Ivanka Matoušková]. -- Praha : Ministerstvo kultury ČSR, 1986. -- 135 s. : tabulky, schémata.

¹⁰ Manifest IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách 1994. Český překlad publikován například: Služby veřejných knihoven. Směrnice pracovníků 2002, s. 79 – 81. IFLA/UNESCO pro rozvoj. Praha, Svaz knihovníků a informačních pracovníků 2002, s. 79 – 81. Dostupné také na: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/Manifest_UNESCO.htm

¹¹ Služby veřejných knihoven. Směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj. Praha, Svaz knihovníků a informačních pracovníků 2002. 127 s. Dostupné také na: <http://www.ifla.org/VII/s8/news/pg01-cz.pdf>